

พฤติกรรมการเล่นหวยและความเป็นไปได้ ของการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมระยะยาว

Behavior of Lottery Players and the Possibility of Shifting Lottery Money to Long-Term Savings

พรเพ็ญ วรสิทธา Pornpen Vora-Sittha*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการเล่นหวยของประชาชนในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทดแทนหวยด้วยสลากออมทรัพย์ เพื่อเพิ่มเงินออมระยะยาวให้แก่ประชาชนกลุ่มนี้ โดยใช้ 2 หมู่บ้านในจังหวัดศรีสะเกษเป็นกรณีศึกษา ด้วยจำนวนตัวอย่างที่มีอายุมากกว่า 15 ปีขึ้น 385 ราย

ผลการศึกษาพบว่า ในหมู่บ้านตัวอย่างมีผู้ที่ซื้อหวย/สลากกินแบ่งรัฐบาลมากถึงร้อยละ 72 ของกลุ่มตัวอย่าง โดยส่วนใหญ่คือร้อยละ 51 เป็นการซื้อเพราะหวังผลตอบแทน และเงินที่นำมาซื้อหอยนั้นร้อยละ 88.41 เป็นการใช้จ่ายส่วนตัว แสดงว่าเป็นการซื้ออย่างมีเหตุผล มีไข่ม้วนมา และมีหลักการในการลงทุนเดียวกับผู้ลงทุนทางการเงินทั่วไป

ข้อสรุปผลที่ได้คือ ประชาชนผู้มีรายได้น้อยมีทางเลือกอื่นในการลงทุนทางการเงินที่มีความเสี่ยงน้อยกว่าการลงทุนในหวย/สลากกินแบ่งน้อย ถ้าภาครัฐหาตราสารทางการเงินอื่นที่ได้เงินต้นคืนในอนาคตมาทดแทนการซื้อหวย/สลากกินแบ่งรัฐบาล เช่น สลากออมทรัพย์ ซึ่งมีโอกาสได้เงินต้นคืน เงินเหล่านี้จะกลายเป็นเงินออมที่สามารถนำไปใช้ในวัยเกษียณอายุได้ กองทุนนี้ก็จะเกิดขึ้นได้ง่าย เพราะลักษณะการระดมทุนเป็นไปตามพฤติกรรมการลงทุนของชาวบ้านซึ่งซื้อหวย/สลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นประจำอยู่แล้ว กองทุนนี้สามารถขยายได้หากมีการออกสลากในวงกว้าง เพราะจะช่วยให้เงินรางวัลน่าสนใจขึ้น

คำสำคัญ: หวย สลากกินแบ่ง เงินออม เงินออมระยะยาว การลงทุนทางการเงินของผู้มีรายได้น้อย ล็อตเตอรี่ เงินเกษียณอายุ

Abstract

The purpose of this research is to study the behavior in purchasing lotteries of the low income group in Thailand, and to analyze the possibility of replacing lotteries with saving certificates or tickets issued by banks in order to boost the long term saving of low income group. The study was conducted in two villages of Changwad Srisakes in the Northeast of Thailand, using 385 samples who were over 15 year old.

It is found that in the observed villages there were about 72% of villagers who were buying lotteries regularly, about 51% of the buyers aimed for returns from holding lotteries, and 88.41% of money invested in lotteries were from personal sources. The finding implies that most the lottery-buyers in Thailand are rational, and based on the same principles employed by investors on other financial investments. The low income group in Thailand have to buy such a risky instrument like lotteries because there are few alternatives for them in investing their money with an acceptable returns like lotteries. If they put their money in lotteries into other competing financial securities that guarantee full redemption of the principal like the saving tickets, with their regularity of purchasing, these money can become their long term saving for retirement.

Keywords: *lotteries, savings, long-term savings, retirement fund, savings for low income group, financial investment for low income group*

ความนำ

สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ โดยจากการประมาณการช่วงปี 2543 ถึงปี 2643 พบว่า ประชากรวัยสูงอายุจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากร้อยละ 9.4 เป็นร้อยละ 29.8 ในขณะที่ประชากรวัยทำงาน ได้ปรับลดลงอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 65.9 เหลือร้อยละ 53.7 ส่งผลให้อัตราพึ่งพิงของผู้สูงอายุต่อประชากรวัยทำงาน (Elderly dependency ratio) เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากร้อยละ 14.26 เป็นร้อยละ 55.49 วิธีหนึ่งของการแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของประชากรไทยดังกล่าว คือการส่งเสริมให้ประชาชนหันมาออมเงินเพื่อการเกษียณอายุกันมากขึ้น เนื่องจากอัตราการออมที่ค่อนข้างต่ำของคนไทยจะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของปัญหาคุณภาพชีวิต หลังวัยเกษียณอายุ และเป็นภาระทางการคลังของรัฐบาลในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่ยากจน

การออมภาคบังคับจัดเป็นวิธีหนึ่งของการระดมเงินออมจากประชาชนอย่างได้ผล แต่ปัจจุบันไทยมีระบบเงินออมภาคบังคับโดยผ่านกลไกการทำงานของกองทุนอยู่เพียง 3 กองทุนคือ กองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการเดิม และกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) และกำลังอยู่ในขั้นตอนการนำเสนอโครงการการออมเพื่อการเกษียณอายุภาคบังคับเพิ่มเติม คือกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ” (กบข.) อีก 1 กองทุน ซึ่งประเมินกันว่าเมื่อ กบข. มีผลบังคับใช้ ไทยน่าจะมีแรงงานที่มีเงินออมภาคบังคับรวมทั้งสิ้น 13.8 ล้านคน หรือร้อยละ 38.07 ของผู้มีงานทำ และยังมีแรงงานทั้งในระบบและนอกระบบอีกมากที่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองในระบบบำเหน็จบำนาญ การศึกษาถึงแนวทางการเพิ่มเงินออมให้แก่ประชาชนเพื่อไว้ใช้ในวัยหลังเกษียณอายุ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยในปัจจุบันจึงนับว่ามีความสำคัญต่อเงินออมของประเทศ และการลดภาระการคลังของรัฐบาลในอนาคต

จากการศึกษาพฤติกรรมการซื้อหอยของหมู่บ้านตัวอย่าง พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างที่สูงถึงร้อยละ 54 ที่ตอบในแบบสอบถามว่า ตนไม่มีเงินออม แต่มีการซื้อหอย และในกลุ่มตัวอย่างที่ซื้อหอย และมีการออมเงินด้วย พบว่ามีสัดส่วนของเงินซื้อหอยต่อรายได้เท่ากับร้อยละ 22.13 ในขณะที่มีสัดส่วนของเงินออมต่อรายได้เพียงร้อยละ 7.38 แสดงว่ามีการใช้เงินซื้อหอยมากกว่าออมทรัพย์ จากข้อเท็จจริงนี้ทำให้เกิดแนวคิดว่า หากจะถือว่าหอยเป็นรูปแบบหนึ่งของการลงทุนทางการเงินของกลุ่มที่มีระดับการศึกษาและผู้มีรายได้น้อย ถ้าภาครัฐมีการจัดการทางการเงินที่ดี โดยหาตราสารทางการเงินอื่นที่ได้เงินต้นคืนในอนาคตมาทดแทนการซื้อหอย ซึ่งมีโอกาสสูญเสียเงินต้นสูงมาก เงินเหล่านี้น่าจะกลายเป็นเงินออมที่สามารถนำไปใช้ในวัยเกษียณอายุได้ เป็นการลดภาระทางการคลังที่ต้องดูแลคนวัยชราที่ยากจนในอนาคต และเป็นการแก้ปัญหาการขาดเงินออมของประเทศได้ทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหาความเป็นไปได้ในการเพิ่มเงินออมระยะยาวให้แก่ประชาชนในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย โดยศึกษาจากพฤติกรรมการเล่นห่วยของหมู่บ้านตัวอย่าง

ขอบเขตของการวิจัย

งานศึกษาชิ้นส่วนใหญ่นี้จะใช้ข้อมูลปฐมภูมิ ที่ได้จากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม จากประชากรที่มีอายุมากกว่า 15 ปีขึ้นไป ในหมู่บ้านตาเปียง และหมู่บ้านเมืองใหม่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยสุ่มจำนวน 385 ตัวอย่างจาก 2 หมู่บ้านซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 854 คน ในปีสำรวจ 2549

เพื่อให้เกิดความกระชับในการนำเสนอ ในที่นี้จะขอใช้คำว่า “ห่วย” แทนการลงทุนทั้งในรูปของสลากกินแบ่งรัฐบาล สลากบดิน และห่วยใต้ดิน

กรอบแนวคิดและข้อสมมติฐาน

ระบบการเงินเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและสังคม ทำหน้าที่หลักในการระดมเงินออมและจัดสรรเงินทุนไปยังภาคเศรษฐกิจ รวมทั้งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารความเสี่ยง ระบบการเงินที่มีประสิทธิภาพและสามารถให้บริการได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงจะช่วยขยายโอกาสให้ครัวเรือนสามารถออม กู้ยืม และโอนย้ายเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยครัวเรือนในการบริหารการใช้จ่าย การบริโภค และการลงทุนเพื่อหารายได้ รวมถึงการขยายบทบาทของครัวเรือนในระบบเศรษฐกิจและสังคม

การเข้าถึงบริการทางการเงินและพัฒนาการของนวัตกรรมทางการเงินที่เพิ่มขึ้นจะช่วยขยายโอกาสทางการเงินให้ครัวเรือน หากระบบการเงินขาดนวัตกรรมทางการเงินในการระดมเงินออมจากภาคครัวเรือนเงินออมของภาคครัวเรือนที่เข้าไม่ถึงสถาบันการเงิน จะถูกนำไปใช้ในด้านการใช้บริโภคมากขึ้น หรือนำไปลงทุนทางการเงินนอกระบบแทน ทำให้ประเทศชาติมีเงินออมต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ส่งผลด้านลบต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวม (พรเพ็ญ วรสิทธิ์, 2541)

นักเศรษฐศาสตร์หลายยุคหลายสมัย เช่น John Maynard Keynes, Milton Friedman เชื่อกันว่าครัวเรือนจะแบ่งเงินไว้อย่างน้อย 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นเงินสดเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และยามฉุกเฉิน และอีกส่วนหนึ่งก็เพื่อการลงทุนให้ได้ผลตอบแทน โดยการลงทุนดังกล่าวอาจเป็นการลงทุนในรูปของตราสารทางการเงิน เช่น พันธบัตรในสมัย Keynes และต่อมาได้มีการขยายผลเป็นตราสารทางการเงินอื่น เช่น หุ้นสามัญ หุ้นกู้เอกชน พันธบัตรรัฐบาล หรืออาจเป็นการลงทุนในรูปสินทรัพย์อื่น เช่น ทองคำ ที่ดิน ดังนั้นการจ่ายในการซื้อตราสารทางการเงินจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการออม โดยทฤษฎีทางการเงินเรียกเงินที่ใช้จ่ายในการซื้อตราสารทางการเงินดังกล่าวว่าการลงทุนทางการเงิน

การลงทุนทางการเงินในแต่ละประเภทมีโอกาสของการรับผลตอบแทนที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นความเสี่ยงของตราสารนั้น ๆ สำหรับประเทศไทยการลงทุนทางการเงินที่มีความเสี่ยงต่อการที่จะไม่ได้รับผลตอบแทนตามที่คาดหวังไว้น้อยที่สุดคือ การฝากเงินไว้กับธนาคารพาณิชย์ และการซื้อพันธบัตรรัฐบาล รองลงมาคือ หุ้นกู้ หุ้นบุริมสิทธิ หุ้นสามัญและตราสารอนุพันธ์ สำหรับการใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อตราสารที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียเงินต้นสูงมาก เช่น สลากกินแบ่ง ห่วย คนส่วนใหญ่มักคิดกันว่าการซื้อสลากกินแบ่งหรือห่วยเป็นการเสี่ยงโชค เนื่องจากการลงทุนที่ขาดสิ่งอ้างอิง เงินส่วนนี้มักถูกมองว่าเป็นการพนันมิใช่การลงทุนทางการเงิน แต่การลงทุนทางการเงินล้วนมีความเสี่ยงทั้งสิ้น หากมีการเปลี่ยนมุมมองว่า

การซื้อขายสลากกินแบ่งและหวยเป็นการลงทุนทางการเงินประเภทหนึ่ง ก็จะพบว่าสลากกินแบ่งและหวยเป็นตราสารทางการเงินที่มีความเสี่ยงสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนในตราสารทางการเงินที่มีความเสี่ยงสูงประเภทอื่น เช่น หุ้นสามัญและตราสารอนุพันธ์ เพราะการลงทุนในตราสารทางการเงินโดยทั่วไปจะมีสิ่งอ้างอิง เช่น หุ้นกู้ หรือหุ้นสามัญของบริษัท ก ผลตอบแทนที่คาดหวังย่อมขึ้นกับการตัดสินใจลงทุน และผลการดำเนินการของบริษัท ก การลงทุนในตราสารอนุพันธ์ที่ใช้ SET 50 INDEX เป็นหลักทรัพย์อ้างอิง ผลตอบแทนจากการลงทุนก็จะขึ้นอยู่กับการตัดสินใจลงทุน และความผันผวนของ SET 50 INDEX ส่วนการลงทุนในสลากกินแบ่งหรือหวย เป็นการลงทุนที่ขาดสิ่งอ้างอิงที่เป็นรูปธรรม สิ่งอ้างอิงที่ใช้กันจึงมักเป็นไปความเชื่อเฉพาะบุคคล หรือไสยศาสตร์

คนทั่วไปมักมีความคิดเห็นเช่นเดียวกับ Von Neumann และ Morgenstern (1947) ในทฤษฎี Expected Utility ว่าการตัดสินใจเลือกที่จะเสี่ยงโชคหรือเล่นหวยเป็นความชอบส่วนบุคคล โดยบุคคลแต่ละคนมีทัศนคติเกี่ยวกับความเสี่ยงแตกต่างกันออกไป บางคนชอบที่จะเสี่ยง ในขณะที่บางคนมีแนวโน้มที่จะเลือกผลลัพธ์ที่แน่นอน (sure thing) หากหยุดความคิดที่ว่าการเล่นสลากกินแบ่งหรือหวยเป็นเรื่องของความชอบเสี่ยงเพียงอย่างเดียว ความพยายามที่จะแก้ปัญหาให้คนเล่นหวยน้อยลงคงเป็นไปไม่ได้ ความคิดเห็นข้างต้นต้องถือว่าล้าสมัย เพราะข้อคิดเห็นนี้ได้รับการพัฒนาต่อมาในทฤษฎีการตัดสินใจ (Decision Theory) ว่า การตัดสินใจที่จะเสี่ยงโชคหรือเล่นการพนัน (betting preferences) ไม่ใช่เป็นความชอบเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นด้วย เช่นขนาดของผลตอบแทน โอกาสที่จะถูกรางวัล การชอบความเสี่ยง และ marginal utility ที่เกิดจากการได้เงินรางวัล โดย Bernoulli¹ เป็นคนแรกที่เสนอ (Footnotes) แนวคิดว่ารอดประโยชน์ของเงินที่ได้จากการเสี่ยงโชคของคนมีรายได้น้อยจะมากกว่าคนที่มีความมั่งคั่งอยู่แล้ว ซึ่งข้อคิดเห็นนี้สามารถนำมาอธิบายได้ว่าเหตุใดคนจนจึงชอบเสี่ยงโชค

แนวคิดที่น่าเสนอมาข้างต้นสามารถนำมาสนับสนุนสมมติฐานในงานศึกษาที่ว่า แรงจูงใจในการซื้อหวยของคนไทยไม่น่าจะเกิดจากอุปนิสัยที่ชอบความเสี่ยงเพียงอย่างเดียว น่าจะมีคนอีกส่วนหนึ่งที่ซื้อหวยเพราะต้องการผลตอบแทนที่สูงกว่าการถือเงินสดหรือฝากเงินที่สถาบันการเงิน และการที่ตัดสินใจเลือกลงทุนในตราสารที่มีความเสี่ยงสูงเช่นหวย เนื่องจากตลาดการเงินไทยไม่มีตราสารทางการเงินให้ผู้มีรายได้น้อยได้ลงทุนอย่างเป็นระบบ

บทความนี้ได้วิเคราะห์พฤติกรรมการเล่นหวยของประชาชนผู้มีรายได้น้อยด้วยข้อมูลปฐมภูมิ เพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้ซื้อหวยในหมู่บ้านตัวอย่างมีทั้งผู้นิยมความเสี่ยงและผู้ต้องการลงทุนทางการเงิน แต่ตลาดการเงินของไทยไม่มีตราสารทางการเงินที่สามารถดึงดูดเม็ดเงินของบุคคลเหล่านี้ได้ หวยจึงเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้ต้องการลงทุนทางการเงิน แม้ว่าจะมีความเสี่ยงสูงที่สุดถ้าเปรียบเทียบกับตราสารทางการเงินอื่น ดังนั้น หากตลาดการเงินของไทยสามารถผลิตตราสารทางการเงินที่เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลกลุ่มนี้และเป็นตราสารที่มีความเสี่ยงน้อยกว่า เงินที่หมดไปกับหวยก็จะสามารถแปลงสภาพเป็นเงินออมระยะยาวในระบบได้

¹ Bernoulli, Daniel ได้เสนอแนวคิดนี้ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1738 แต่ผู้นำแนวคิดนี้มาเผยแพร่ คือ Lousie Sommer. (January 1954). "Exposition of a New Theory on the Measurement of Risk". *Econometrica* 22 (1): 22-36.

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำการเสี่ยงโชคมาเป็นเครื่องมือเครื่องมือระดมเงินออม

แนวคิดที่นำการเสี่ยงโชคมาเป็นเครื่องมือสำหรับการออมเป็นไปอย่างแพร่หลายในหลายประเทศ เช่น ในประเทศสวีเดน Green and Rydqvist (1997) มีรายงานว่ารัฐบาลของประเทศสวีเดนได้มีการออกพันธบัตรที่ให้ผลตอบแทนด้วยวิธีจับฉลากมาตั้งแต่ปี 1918 เป็นต้นมา

ส่วนประเทศอังกฤษ Weir (1989) และ Weir and Velde (1992) ได้รายงานว่าในช่วงศตวรรษที่ 17-18 อังกฤษเคยมีการจ่ายผลตอบแทนในหลักทรัพย์สินด้วยวิธีเสี่ยงโชคแทนการจ่ายอัตราผลตอบแทนคงที่ และเมื่อปี ค.ศ. 2000 ก็มีหลักฐานว่าอังกฤษยังมีการออก Premium Savings Bonds สำหรับจำหน่ายให้ผู้มีรายได้น้อยและห้ามเปลี่ยนมือ โดยจ่ายอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3.75 ต่อปี ผู้ถือมีโอกาสถูกล็อตเตอรี่ที่มีรางวัลระหว่าง 50-1,000,000 ปอนด์ และเงินรางวัลดังกล่าวจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้และภาษีที่เก็บจากส่วนเกินของราคาพันธบัตรตอนขาย (Capital Gain Tax)

สำหรับประเทศญี่ปุ่น Minabe (1975) ได้มีรายงานว่า ตอนที่รัฐมนตรีคลังเสนอเครื่องมือระดมเงินออม LLDA (Lottery-Linked Deposit Accounts) ครั้งแรกราวปี ค.ศ. 1960 โดยจ่ายอัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำร้อยละ 3 ต่อปี และผู้ฝากเงินจะได้รับผลตอบแทนในอัตราสูงสุดร้อยละ 3.75 หากได้รับการจับฉลากปรากฏว่าถูกฝ่ายตรงข้ามวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักว่าส่งเสริมให้ประชาชนฝักใฝ่การพนัน แต่เมื่อรัฐบาลยื่นกรานออก LLDA ปรากฏว่าเครื่องมือระดมเงินออมดังกล่าวได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง โดยมากกว่าร้อยละ 70 ของบัญชีเงินฝากในยุคนั้นจะอยู่ในรูปของ LLDA อย่างไรก็ตามโครงการดังกล่าวต้องหยุดตัวเองในปี 1975 เมื่อประชาชนหันไปลงทุนในตราสารทางการเงินประเภทอื่นเช่นหุ้นสามัญที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าแทน

ประเทศอินโดนีเซีย Morduch (1999) ได้รายงานว่า Bank Rakyat Indonesia (BRI) ซึ่งเป็นธนาคารที่ประสบผลสำเร็จในด้านการให้สินเชื่อแก่รายย่อย แต่มีปัญหาด้านการระดมเงินฝาก จึงได้ออกโครงการบัญชีเงินฝาก SIMPEDES ซึ่งจ่ายอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าอัตราเงินเฟ้อเพียงเล็กน้อย แต่อนุญาตให้ถอนเงินได้ตลอดเวลา และแจกล็อตเตอรี่ ซึ่งจากรายงานของ Morduch พบว่าธนาคารดังกล่าวประสบผลสำเร็จในการระดมเงินฝากด้วยต้นทุนที่ค่อนข้างต่ำ และผู้ฝากมีเงินออมเพิ่มขึ้น

สำหรับประเทศไทยนั้น ไทยก็มีการออกสลากเสี่ยงโชคที่สามารถสร้างเงินออมโดยผ่านธนาคารออมสินและธนาคารเกษตรและสหกรณ์ แต่ก็ยังไม่สามารถลดจำนวนคนซื้อหวยลงได้ จากการศึกษาของ นรารัสมิ นิยมรัฐ (2540) ซึ่งได้ศึกษาถึงรูปแบบของสลากออมสินของขั้ว พบว่าผู้ที่ไม่ต้องการซื้อสลากออมสินของขั้วเนื่องจากความไม่สะดวกในการติดต่อที่ธนาคาร การซื้อการถอนหรือแม้แต่การถูกรางวัลก็เสียเวลายุ่งยากเกินไป นอกจากนั้นยังพบว่าเงินรางวัลก็มีค่าต่ำไม่ดึงดูดให้สนใจ รวมทั้งไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปรับเงินรางวัล

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่าการนำการเสี่ยงโชคมาเป็นเครื่องมือสำหรับการออม นั้นไม่ถือว่าเป็นเรื่องใหม่ และมีการใช้อย่างแพร่หลายในประเทศต่างๆและค่อนข้างประสบความสำเร็จในด้านการระดมทุนโดยเฉพาะจากกลุ่มผู้มีรายได้น้อย แต่ในช่วงที่ผ่านมา สลากออมทรัพย์ของไทยกลับมีบทบาทน้อยในด้านการส่งเสริมการออมภาคครัวเรือน จึงเป็นความจำเป็นต้องศึกษาพฤติกรรมการเล่นหวย และความต้องการซื้อสินทรัพย์ทางการเงิน เพื่อที่จะได้สามารถสร้างเครื่องมือทางการเงินที่เหมาะสมกับคนไทยในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและนิยมการเสี่ยงโชค

วิธีดำเนินการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ โดยข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการงานวิจัยของพรศรี เหล่าเลิศ² ส่วนข้อมูลทุติยภูมินั้นได้จากเอกสารทางราชการ และจากเว็บไซต์ของธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงการคลัง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้มีจำนวน 385 ราย ซึ่งสุ่มจากประชากรที่มีอายุมากกว่า 15 ปีขึ้นไป ในหมู่บ้านตาเปียง และหมู่บ้านเมืองใหม่ จังหวัดศรีสะเกษ ด้วยวิธี Simple Random Sampling จากจำนวนประชากรทั้งสิ้น 854 คน (พรศรี เหล่าเลิศ, 2549) ในปีสำรวจ 2549

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาพฤติกรรมกรรมการออมของหมู่บ้านตัวอย่าง ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการซื้อหอยของหมู่บ้านตัวอย่าง ขั้นตอนที่ 3 เป็นการประเมินปริมาณเงินที่ซื้อหอยและเงินที่สูญหายของประชากรในหมู่บ้าน และขั้นตอนที่ 4 เป็นการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนเงินหอยเป็นเงินออมระยะยาวด้วย Future Valuation Model (Footnotes)

การวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการออมของหมู่บ้านตัวอย่าง

จากการสำรวจพฤติกรรมกรรมการออมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีรายได้น้อย โดยร้อยละ 92.5 มีรายได้น้อยกว่าเดือนละ 5,000 บาท ดังแสดงในตารางที่ 1 โดยผลการศึกษาแสดงว่า ในทุกระดับของรายได้ล้วนมีผู้ต้องการออมเงินทั้งสิ้น ผู้มีรายได้มากมีการวางแผนการออมมากกว่าผู้มีรายได้น้อย และโดยเฉลี่ยมีร้อยละ 30.39 ของกลุ่มตัวอย่างที่มีความประสงค์จะออมทรัพย์ แต่ในความเป็นจริงปรากฏว่า ผู้มีแผนที่จะออมเงินสามารถออมได้จริงเพียงครึ่งเดียว (ตารางที่ 2) และคนกลุ่มนี้มีเพียงร้อยละ 15.10 ของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีการออมโดยเฉลี่ยเดือนละ 111.52 บาทต่อคน แสดงว่ายังมีช่องว่างที่สามารถกระตุ้นให้มีการออมเพิ่มขึ้น หากมีตราสารทางการเงินที่จูงใจ³

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการวางแผนการออม

แผนการออม	รายได้ต่อเดือน (บาท)						รวม
	< 1000	1001-5000	5001-10000	10001-15000	15001-20000	> 20000	
ไม่มี	76.35	56.25	29.41	16.67	0.00	0.00	69.60
มี	23.65	43.75	70.59	83.33	100.00	100.00	30.40
จำนวนตัวอย่าง (คน)	296	64	17	6	1	1	385
จำนวนตัวอย่าง (%)	76.88	16.62	4.42	1.56	0.26	0.26	100

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีเงินออมกับการวางแผนการออมในแต่ละเดือน

การมีเงินออม	ไม่มีแผนการออม	มีแผนการออม	รวม
ไม่มีเงินออม	66.80%	15.30%	82.10%
มีเงินออม	2.90%	15.10%	17.90%
รวม	69.60%	30.40%	100.00%

² พรศรี เหล่าเลิศ “การศึกษาพฤติกรรมกรรมการซื้อหอยและศึกษาความเป็นไปได้ของการทดแทนหอยด้วยสลากออมทรัพย์
กรณีศึกษา : หมู่บ้านตาเปียง และหมู่บ้านเมืองใหม่” ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2549
³ การที่กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถออมทรัพย์ได้ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากรายได้ไม่มากพอที่จะออม หรือใช้เงินเกินตัว งานศึกษาให้ผลสรุป
ประเด็นนี้ไม่ได้เนื่องจากมีผู้ตอบแบบสอบถามในคำถามส่วนนี้น้อยมาก

การวิเคราะห์พฤติกรรมการซื้อขายของหมู่บ้านตัวอย่าง

จากการสำรวจพฤติกรรมการซื้อขายของกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เลือกซื้อหวยมี 259 ราย คิดเป็นร้อยละ 72 ของตัวอย่างทั้งหมด โดยแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ซื้อหวยได้ดินร้อยละ 21 และกลุ่มตัวอย่างที่ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล/สลากเลขท้าย 3 ตัว และ 2 ตัว ร้อยละ 51 แสดงว่า หมู่บ้านตัวอย่างมีอยู่ร้อยละ 28 ที่ไม่ชอบความเสี่ยง (risk- averter) และที่เหลืออีกร้อยละ 72 เป็นผู้ชอบความเสี่ยง (risk-lover)

เหตุผลหลักของการซื้อหอยนั้น ร้อยละ 51 ซื้อเพราะหวังเงินรางวัล ร้อยละ 32 ซื้อเพราะชอบเสี่ยงโชค ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 17 เป็นการซื้อเพราะหาซื้อได้ง่าย ซื้อเพราะความเคยชิน และซื้อเพื่อความสนุกเป็นครั้งคราว จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีผู้ที่ซื้อหวยเพราะหวังผลตอบแทนสูงถึงร้อยละ 51 แสดงว่าการซื้อหวยเป็นวิธีหนึ่งของการลงทุนทางการเงินของคนกลุ่มนี้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในทฤษฎีการตัดสินใจว่าจะมีคนบางกลุ่มที่เสี่ยงโชคมิใช่เพื่อเพิ่มรรถประโยชน์ของตนเท่านั้น แต่เป็นวิธีหนึ่งของการแสวงหาผลตอบแทนที่มากขึ้น จึงน่าจะเรียกพฤติกรรมการซื้อขายโดยหวังผลตอบแทนที่สูงกว่าการถือเงินสดหรือเงินฝากธนาคารว่า “การลงทุนทางการเงิน”

ตารางที่ 3 ได้แสดงให้เห็นว่า มีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 54 ตอบว่า ตนไม่มีเงินออม แต่มีการซื้อหวย โดยจำนวนเงินที่ใช้ไปในการซื้อหวยแต่ละครั้งของหมู่บ้านเฉลี่ยครั้งละ 178 บาทต่อครั้งหรือ 356 บาทต่อเดือน และในกลุ่มตัวอย่างที่ซื้อหวย และมีการออมเงินด้วย พบว่ามีสัดส่วนของเงินซื้อหวยต่อรายได้เท่ากับร้อยละ 22.13 ในขณะที่มีสัดส่วนของเงินออมต่อรายได้เพียงร้อยละ 7.38 แสดงว่ามีการใช้เงินซื้อหวยมากกว่าการออม

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีเงินออมกับการซื้อหวย (ร้อยละ)

	ซื้อหวย	ไม่ซื้อหวย	รวม
ไม่มีเงินออม	54	28.1	82.1
มีเงินออม	13.2	4.7	17.9
รวม	67.2	32.8	100

จากการสอบถามแหล่งที่มาของเงินที่ใช้ซื้อหวยพบว่า ส่วนของเงินที่นำมาซื้อหอยนั้นร้อยละ 88.41 เป็นการใช้จ่ายส่วนตัว และมีเพียงส่วนน้อยที่กู้ยืมมาซื้อหวย (ตารางที่ 4) โดยร้อยละ 60.87 ของกลุ่มที่ซื้อหวยรายงานว่าเป็นส่วนของเงินที่ซื้อสินอุปโภคบริโภค และร้อยละ 22.4 เป็นส่วนของเงินออม แสดงให้เห็นว่าการซื้อหวยของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีขอบเขตจำกัดตามอรรถภาพของตน และมีเพียงส่วนน้อยที่กู้ยืมสิน การศึกษานำมาซึ่งผลสรุปว่าการซื้อหวยของกลุ่มตัวอย่างมิใช่เพื่อการพนัน แต่เป็นการลงทุนทางการเงิน เพราะเป็นไปตามทฤษฎีความต้องการถือเงินของ Keynes ที่ว่าคนทั่วไปมีพฤติกรรมที่จะกันรายได้ส่วนหนึ่งเพื่อ ลงทุนทางการเงิน จะแตกต่างกันก็ตรงที่ไปลงทุนในตราสารทางการเงินที่อยู่บนพื้นฐานของการเสี่ยงโชค มิใช่สินทรัพย์อ้างอิง

ตารางที่ 4 แหล่งเงินของผู้ซื้อ

การกู้เงินซื้อหอย	ร้อยละ
ไม่เคยกู้	88.41
กู้กับคนเดินไทย	2.32
กู้จากเจ้ามือ	1.16
กู้จากเพื่อนบ้าน	8.11
รวม	100

จากข้อเท็จจริงนี้ทำให้เกิดแนวคิดที่ว่า หากจะถือว่าหอยเป็นรูปแบบหนึ่งของการลงทุนทางการเงินของกลุ่มที่มีระดับการศึกษาและรายได้ต่ำ และภาครัฐมีการจัดการทางการเงินที่ดีโดยหาตราสารทางการเงินอื่นที่ได้เงินต้นคืนในอนาคตมาทดแทนการซื้อหอย ซึ่งมีโอกาสสูญเสียเงินต้นสูงมาก เงินเหล่านี้จะกลายเป็นเงินออมที่สามารถนำไปใช้ในวัยเกษียณอายุได้ เป็นการลดภาระทางการเงินที่ต้องดูแลคนวัยชราที่ยากจนในอนาคต และเป็นการแก้ปัญหาการขาดเงินออมของประเทศได้ทางหนึ่ง

การประเมินจำนวนเงินที่ซื้อหอยและเงินที่สูญหายของประชากรในหมู่บ้านตัวอย่าง

จากการศึกษาพฤติกรรมการซื้อหอยของประชากรในหมู่บ้านตัวอย่างข้างต้น พอสรุปได้ว่า มีผู้ซื้อหอยเฉลี่ยเดือนละ 178 บาทหรือ 2,136 บาทต่อปี ผู้ซื้อสลากกินแบ่ง/หอยมีร้อยละ 72 ของกลุ่มตัวอย่าง ถ้าคิดจากประชากรเฉลี่ยหมู่บ้านละ 427 คน จะได้จำนวนผู้เล่นหอยเท่ากับ 307 คนต่อหมู่บ้าน จากข้อมูลข้างต้น ทำให้คำนวณได้ว่าปริมาณที่ซื้อหอยของ 1 หมู่บ้านต่อปีคือ 656,692 บาท

ตารางที่ 5 การประเมินเงินที่ซื้อหอย และเงินที่สูญหายไปจากหมู่บ้าน

หน่วย	เงินซื้อหอย	เงินที่สูญหาย
บาท / คน	178	71.2
บาท / คน / ปี	2,136	854
บาท / หมู่บ้าน / ปี	656,692	262,677

ในการคำนวณหาปริมาณเงินซื้อหอยที่สูญหายไปจากหมู่บ้านตัวอย่างกรณีไม่ถูกรางวัล บทความนี้ได้ใช้ผลการศึกษาของ วราฤทธิ์ พานิชกิจโกศลกุล (2550) ซึ่งได้คำนวณผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลและสลากเลขท้าย โดยหาค่าความคาดหวังของผลตอบแทน ซึ่งพอสรุปได้ว่า การซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลจะทำให้ผู้ซื้อสูญเสียเงินโดยเฉลี่ย 40 สตางค์ต่อราคาสลาก 1 บาท ส่วนการซื้อสลากเลขท้ายจะทำให้ผู้ซื้อสูญเสียเงินโดยเฉลี่ยอย่างน้อย 35 สตางค์ และมากที่สุด 70 สตางค์ต่อราคาสลาก 1 บาท หากสมมติว่าผู้ซื้อสูญเสียเงินโดยเฉลี่ย 40 สตางค์ต่อราคาหอย 1 บาท หมู่บ้านตัวอย่างจะสูญหายเงินไปจากหมู่บ้านมากถึงปีละ 262,677 บาทต่อหมู่บ้าน หรือ 854 บาทต่อคนต่อปี (ตารางที่ 5)

การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมระยะยาว

เงินที่หายไปกับหยวนนับเป็นความสูญเสียเปล่า และสมควรดำเนินการแก้ไขโดยเปลี่ยนเงินที่นำไปซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลและหวยเป็นเงินออมระยะยาวของประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยแทน เพราะผลจากการศึกษาพฤติกรรมการเล่นหวยในหมู่บ้านตัวอย่าง ได้พบว่า มีผู้ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลและหวยมากถึงร้อยละ 72 ของประชากรตัวอย่าง และส่วนใหญ่เป็นผู้มีฐานะยากจน โดยร้อยละ 51 ของผู้ซื้อหวยมีวัตถุประสงค์ในการซื้อเพราะหวังเงินรางวัล มิใช่เพื่อการเสี่ยงโชคแบบการพนัน เพราะร้อยละ 88.41 ของกลุ่มตัวอย่างใช้เงินตนเองในการซื้อ และมีเพียงส่วนน้อยที่มีการกู้ยืม แสดงว่าคนกลุ่มนี้เป็นผู้ที่ต้องการลงทุนทางการเงิน และซื้อหวยก็เป็นทางเลือกหนึ่งของการลงทุนทางการเงิน หากประเทศไทยมีตราสารทางการเงินอื่นที่มีความเสี่ยงน้อยกว่าการลงทุนในหวยเพื่อให้คนมีรายได้น้อยมีทางเลือกในการลงทุนทางการเงิน เงินที่สูญหายไปจากการซื้อหวยเฉลี่ยรายละ 854 บาทต่อปีจะได้กลายเป็นเงินออมระยะยาวแทน

ทางเลือกในการนำเงินที่ซื้อหวยไปลงทุนในตราสารทางการเงิน

ตราสารทางการเงินที่มีอยู่ในตลาดการเงินของไทยในปัจจุบัน เช่น พันธบัตรรัฐบาล หุ้นกู้เอกชน เงินฝากประจำ หุ้นสามัญ สลากออมทรัพย์ หน่วยลงทุน ย่อมไม่ใช่ทางเลือกที่ผู้ออมรายได้น้อยและการศึกษาน้อยจะในการนำเงินที่ซื้อหวยไปลงทุนได้ เพราะมีเช่นนั้นการซื้อหวยคงไม่แพร่หลายมากในภาวะปัจจุบัน ตราสารทางการเงินทางเลือกที่มีความเสี่ยงน้อยกว่าหวย และให้ผลตอบแทนที่แน่นอนกว่า และประชาชนทั่วไปมีโอกาสเข้าถึง เช่น เงินฝากประจำ สลากออมทรัพย์ต่าง ๆ (สลากออมสิน สลากออมทรัพย์ทวีสิน) กลับได้รับความสนใจน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่าง แสดงว่าควรมีการคิดค้นตราสารทางการเงินในรูปแบบใหม่ที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการถือมากกว่าหวย

ในการพิจารณาความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมระยะยาวนั้น พบว่ามีความเป็นไปได้หากสามารถสร้างตราสารทางการเงินใหม่ที่ทำให้ประชาชนหันมาซื้อแทนหวยได้ โดยคิดว่าตราสารที่น่าจะได้รับความสนใจในประชาชนผู้มีรายได้น้อยน่าจะเป็นตราสารที่มีลักษณะเสี่ยงโชคที่มีลักษณะคล้ายสลากออมทรัพย์ประเภทหนึ่ง เพราะมีรายงานว่าการประสบความสำเร็จในการระดมทุนจากหลายประเทศ เพราะอย่างน้อยตราสารทั้ง 2 ประเภท คือ สลากออมทรัพย์และหวยก็มีลักษณะของผลตอบแทนที่มีความเสี่ยงแบบ randomize เหมือนกันคือเป็นตราสารที่ไม่มีสิ่งอ้างอิง แต่เกิดจากการเสี่ยงโชค ความแตกต่างในการลงทุนซื้อตราสารทั้ง 2 ประเภท คือ อย่างน้อยผู้ถือสลากออมทรัพย์จะได้เงินต้นคืนพร้อมผลตอบแทนบางส่วน ในขณะที่ผู้ถือหวยมีโอกาสของการสูญเสียเงินต้นสูงมาก ถ้าใช้ข้อมูลจากหมู่บ้านตัวอย่างอย่าง กี่จะพบว่า มีเพียงร้อยละ 31 ของผู้ถือที่เคยถูกรางวัล หากสามารถหาตราสารทางการเงินที่คนในหมู่บ้านพอใจที่จะลงทุนได้เหมือนหวย โดยคืนเงินต้นให้แก่ผู้ถือ เงินที่เคยสูญหายไปกับการซื้อหวยก็จะกลับมาเป็นเงินออมระยะยาวของผู้ถือได้ นอกจากนั้นการระดมเงินที่มีลักษณะสม่ำเสมอก็มีความเป็นไปได้ เพราะพบว่า มีผู้ซื้อหวยเป็นประจำทุกเดือนมากถึงร้อยละ 62 ของกลุ่มผู้ซื้อ

ลักษณะของตราสารทางการเงินที่พึงประสงค์

ในการศึกษาเพื่อสร้างตราสารทางการเงินใหม่ที่คาดว่ากลุ่มตัวอย่างมีความประสงค์จะลงทุนนั้น วิธีการคือ ศึกษาถึงจุดด้อยของสลากออมทรัพย์ที่ทำให้ไม่นิยมซื้อกัน โดยใช้สลากออมสิน และสลากออมทรัพย์ทวีสินของธกส. ซึ่งกำลังจำหน่ายในช่วงทำแบบสอบถามเป็นกรณีศึกษา และสร้างตราสารทางการเงินรูปแบบใหม่ที่ไม่ใช่จุดด้อยของสลากออมทรัพย์เดิม

จากการสำรวจพฤติกรรมการซื้อขายสลากออมสิน/สลากออมทรัพย์ทวีสินของกลุ่มตัวอย่าง 385 ราย พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ซื้อสลากมีเพียงร้อยละ 21.9 โดยร้อยละ 40.8 ตอบว่าไม่รู้จักสลากทั้งสองประเภท และร้อยละ 37.3 ตอบว่ารู้จักแต่ไม่ซื้อ เหตุผลส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างที่รู้จักสลากทั้งสองแต่ไม่ซื้อคือการขาย/ซื้อมีเงื่อนไขที่ยุ่งยาก (ร้อยละ 31-33) เหตุผลรองลงมาคือ ไม่รู้ว่าซื้อสลากได้ที่ไหน (ร้อยละ 14) ส่วนเหตุผลที่ว่ารางวัลไม่น่าสนใจมีเพียงร้อยละ 4.67 เท่านั้น (ตารางที่ 6 และตารางที่ 7)

ตารางที่ 6 พฤติกรรมการซื้อขายสลากออมสิน/สลากออมทรัพย์ทวีสิน

	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
ผู้ที่เคยซื้อสลากออมสิน/สลากออมทรัพย์ทวีสิน (คน)	385
เคย	21.8 %
ไม่รู้จัก	40.8%
รู้จักแต่ไม่ซื้อ	37.4%

ตารางที่ 7 เหตุผลที่รู้จักสลากออมทรัพย์แต่ไม่ซื้อ หน่วย: ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

เหตุผลที่ไม่ซื้อ	สลากออมสิน	สลากออมทรัพย์ทวีสิน
รางวัลไม่น่าสนใจ	4.67	5.4
มีกำหนดราคาซื้อขายขั้นต่ำ	12.29	12.3
ไม่ทราบว่าซื้อได้ที่ไหน	13.98	14.3
รางวัลแจ็กพอตไม่น่าสนใจ	11.44	10
หาซื้อยาก	13.56	16
การซื้อขายมีเงื่อนไขที่ยุ่งยาก	33.05	31.5
อัตราดอกเบี้ยต่ำ	11.02	10.8

จากการศึกษาจุดด้อยของสลากออมทรัพย์ ทำให้สามารถนำความรู้ที่ได้มาสร้างตราสารทางการเงินรูปแบบใหม่ที่ไม่มียูจุดด้อยของสลากออมทรัพย์เดิม ทำให้ได้ตราสารทางการเงินรูปแบบใหม่ ซึ่งบทความนี้ให้ชื่อว่า สลากออมทรัพย์ ก และให้สลากออมทรัพย์ ข คือ สลากออมทรัพย์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยสมมติให้เงินที่ถูกรางวัลของสลากทั้งสองเท่ากัน ดังแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ลักษณะของตราสารทางการเงินที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น

คุณลักษณะสลาก	สลากออมทรัพย์ ก	สลากออมทรัพย์ ข
ราคาหน่วยละ	ไม่มีขั้นต่ำ	ขั้นต่ำ 50
การเลือกเลขที่ต้องการ	ได้	ไม่ได้
ช่องทางจำหน่าย	ตัวแทนจำหน่าย	ธนาคาร
ผลตอบแทนที่เป็นดอกเบี้ย	1% ต่อปี	2% ต่อปี
อายุสลาก	ไม่มีกำหนด	3 ปี
ความถี่ในการออกรางวัล	2 ครั้ง/เดือน	1 ครั้ง/เดือน

กลุ่มเป้าหมาย

ในการพิจารณาถึงกลุ่มเป้าหมายที่จะสามารถชักชวนให้ซื้อตราสารทางการเงินแบบใหม่ แทนการซื้อหวย ตารางที่ 9 ได้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ซื้อสลากออมทรัพย์และซื้อหวยด้วยในหมู่บ้านตัวอย่างมีเพียงร้อยละ 19.2 และยังมีกลุ่มตัวอย่างที่ซื้อหวยโดยไม่รู้จักสลากออมทรัพย์และกลุ่มที่รู้จักแต่ไม่ซื้อสลากออมทรัพย์อยู่ร้อยละ 20.8 และ 27.3 ตามลำดับ ความเป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมระยะยาวได้สำเร็จ ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะชักจูงให้คนทั้ง 2 กลุ่มนี้ (ร้อยละ 48.1) หันมาซื้อสลากออมทรัพย์รูปแบบใหม่แทน เพราะเป็นกลุ่มที่มีความต้องการลงทุนทางการเงินอยู่แล้ว ย่อมเป็นกลุ่มที่สามารถปรับเปลี่ยนได้เร็วที่สุด

ตารางที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างการลงทุนซื้อหวยและการซื้อสลากออมทรัพย์ของกลุ่มตัวอย่าง

	ซื้อสลากออมทรัพย์*	ไม่รู้จักสลากออมทรัพย์	รู้จักแต่ไม่ซื้อ	รวม
ซื้อหวย	19.20%	20.80%	27.30%	67.30%
ไม่ซื้อหวย	2.60%	20%	10.10%	32.70%
รวม	21.80%	40.80%	37.40%	100.00%

หมายเหตุ: *หมายถึงสลากออมทรัพย์ และสลากออมทรัพย์วิลิน

จากการสอบถามถึงต้องการในการซื้อสลากออมทรัพย์ที่กำหนดขึ้นทั้ง 2 รูปแบบ ดังแสดงผลในตารางที่ 10 พบว่าทั้งคนที่เคยซื้อหวยและไม่เคยซื้อหวยมีความสนใจในสลากออมทรัพย์ ก มากกว่าสลากออมทรัพย์ ข ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หากมีการสร้างตราสารทางการเงินใหม่โดยพิจารณาถึงอุปนิสัยของผู้ลงทุนด้วย ก็จะสามารถเปลี่ยนเงินหวยมาเป็นเงินออมระยะยาวได้ และสามารถดึงดูดคนที่ไม่ซื้อหวย แต่เคยซื้อสลากออมทรัพย์ (ซึ่งในหมู่บ้านมีร้อยละ 2.6) มาซื้อสลากออมทรัพย์ ก เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 13.8 การเปลี่ยนพฤติกรรมของคนกลุ่มนี้น่าจะเกิดจากเหตุผลที่ว่าคนกลุ่มนี้นอกจากจะไม่ชอบความเสี่ยงแล้วยังมีความเห็นว่าผลตอบแทนจากเงินหวยไม่คุ้มกับความเสี่ยง แต่เมื่อมีสลากออมทรัพย์ที่ไม่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียเงินต้น และมีโอกาสได้รับเงินรางวัลด้วย ก็มีความสนใจที่จะลงทุน

นอกจากนั้นยังสามารถจูงใจให้คนที่ซื้อหวยแต่ไม่ซื้อสลากออมทรัพย์หันมาซื้อสลากออมทรัพย์มากขึ้นจากร้อยละ 19.20 เป็นร้อยละ 55.62

ตารางที่ 10 ผลการทดสอบทางเลือกการลงทุน หากมีการผลิตตราสารทางการเงินที่สนใจ

การซื้อหวย	การตัดสินใจซื้อสลากออมทรัพย์ในรูปแบบที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น (ร้อยละของยอดรวม)			
	สลากออมทรัพย์ ก	สลากออมทรัพย์ ข	ไม่ซื้อ	รวม
ซื้อหวย	48.10%	7.50%	11.70%	67.30%
ไม่ซื้อหวย	13.80%	2.0%	17.40%	32.80%
รวม	61.80%	9.10%	29.10%	100.00%

การประเมินผลที่คาดว่าจะได้จากการเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออมระยะยาว

เงินที่ประชาชนนำไปซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือสลากเลขท้ายหรือห่วยใต้ดินก็ตาม บทความนี้ถือว่าส่วนหนึ่งของเงินเหล่านี้เป็นการลงทุนทางการเงินของประชาชนกลุ่มที่มีรายได้น้อยดังเหตุผลที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น การที่รัฐบาลปล่อยให้ประชาชนผู้มีความรู้และยากจนนำเงินไปลงทุนในตราสารทางการเงินที่ผลตอบแทนเป็นลักษณะเสี่ยงโชค และมีความเสี่ยงสูงเช่นนี้ ย่อมทำให้ประชาชนผู้ที่มีรายได้น้อยยิ่งจนลงขาดเงินออมเมื่อวัยชรา อันเป็นภาระที่รัฐบาลต้องดูแลในระยะยาว หากสามารถสร้างตราสารทางการเงินใหม่ที่คืนเงินต้นให้แก่ประชาชน โดยแบ่งผลตอบแทนจากเงินดังกล่าวเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกเพื่อเป็นเงินรางวัลแบบสลากกินแบ่งหรือสลากเลขท้าย ส่วนที่ 2 เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหาร และส่วนที่ 3 คือส่วนของเงินกำไร เงินส่วนนี้รัฐบาลควรนำไปบริหารในรูปกองทุน และคืนผลตอบแทนจากการลงทุนพร้อมเงินต้นของส่วนที่ 3 เมื่อผู้ถือถือไปได้ระยะเวลาหนึ่ง เช่นเมื่อครบ 10 ปี หรืออาจจ่ายคืนเมื่อมีอายุ 60 ปี ดังเช่นกองทุนเพื่อวัยเกษียณอายุทั่วไป เช่นกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ประชาชน ผู้มีรายได้น้อยส่วนหนึ่งก็จะสามารถมีเงินออมเมื่อวัยชราของตนเอง โดยพึ่งสวัสดิการณภาครัฐน้อยลง

ในการประเมินผลที่คาดว่าจะได้จากการเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออมระยะยาว บทความนี้ได้คำนวณหาจำนวนเงินออมที่คาดว่าจะได้เพิ่มขึ้นหากผู้ซื้อห่วยจะได้เงินต้นคืนเมื่อตอนอายุ 60 ปี โดยใช้ Future Valuation Model แบบทบต้น และตั้งข้อสมมติในการคำนวณดังนี้

- ก. ผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้จากการลงทุนในระยะยาว ได้กำหนดไว้ 3 อัตรา คือ ร้อยละ 1, 3 และ 5 ต่อปี
- ข. การประเมินปริมาณเงินในกองทุนที่เกิดจากการขายสลากออมทรัพย์ ก งานศึกษานี้ ได้ประเมินโดยพิจารณาจากความเป็นไปได้ด้านอุปสงค์ คือตั้งข้อสมมติฐานการคำนวณจำนวนเงินที่ลงทุนในสลากออมทรัพย์ ก โดยใช้ข้อมูลหมู่บ้านตัวอย่างเป็นฐาน แล้วขยายข้อมูลออกเป็นระดับประเทศ โดยสมมติว่ามีการซื้อสลากออมทรัพย์ ก เพิ่มทุกปีในจำนวนเงิน 2,136 บาทต่อคนจนครบอายุการถ่ายทอด สำหรับจำนวนผู้ร่วมโครงการ เนื่องจากหมู่บ้านตัวอย่างมีประชากรต่อหมู่บ้านที่จะลงทุนในสลากร้อยละ 72 ของประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ในขณะที่ประเทศไทยมีประชากรไทยที่มีอายุระหว่าง 15-60 ปี ซึ่งมี 43.7 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2548-2549) จึงมีความเป็นไปได้ที่จะสมมติว่าจะมีผู้ซื้อสลากออมทรัพย์ ก ได้มากถึง 10 ล้านคน หากมีอุปทานมากพอ
- ค. เงินที่ลงทุนในตราสาร การแบ่งเงินที่ได้จากสลากออมทรัพย์ใหม่ได้ใช้หลักเกณฑ์เดียวกับที่ใช้กับสลากกินแบ่งรัฐบาลคือแบ่งเป็นเงินรางวัลร้อยละ 60 หักเป็นค่าใช้จ่าย ร้อยละร้อยละ 12.5 และเป็นเงินที่จะนำเข้ากองทุนร้อยละ 27.5

ผลการคำนวณโดยพิจารณาจากความเป็นไปได้ด้านอุปสงค์ ดังแสดงในตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่า หากตราสารใหม่มีอายุ 10 ปี ผู้ถือตราสารจะมีเงินออมคนละ 7,387 บาท หากผู้บริหารกองทุนสามารถบริหารเงินให้ได้อัตราผลตอบแทนร้อยละ 5 ต่อปี และ เนื่องจากผู้ลงทุนซื้อห่วยของไทยในสภาพที่เป็นจริงเป็นผู้มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จึงมีโอกาสที่จะได้ถือตราสารไปมากกว่า 40 ปี หากมีผู้ลงทุนในตราสารได้นานถึง 40 ปีจำนวน 10 ล้านคน กองทุนนี้จะมีมูลค่าสูงถึง 7.08 แสนล้านบาท ถ้าสามารถบริหารให้ได้ผลตอบแทนร้อยละ 5 ทุกปี ซึ่งนับเป็นกองทุนที่น่าสนใจ เพราะเป็นเงินกองทุนที่ผู้ถือส่วนใหญ่เป็นคนยากจน ซึ่งรัฐบาลยังไม่มีกองทุนภาคบังคับใดมาคุ้มครองคนกลุ่มนี้ในวัยชรา

ผลการประเมินดังแสดงในตารางที่ 11 เป็นการประเมินโดยใช้ค่าเฉลี่ยของรายได้จากหมู่บ้านตัวอย่างที่มีฐานะยากจน ในกรณีของผู้มีรายได้สูง หากต้องการร่วมซื้อสลาก ก ด้วยก็จะเป็นการเร่งเพิ่มเงินออมระยะยาวแบบสมัครใจให้ประเทศได้มากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายภาครัฐว่าจะให้โครงการระดมเงินออมนี้เป็นโครงการเฉพาะผู้มีรายได้ต่ำหรือไม่ โดยสามารถใช้มาตรการด้านภาษีเป็นเครื่องมือ

ตารางที่ 11 การประเมินผลที่คาดว่าจะได้จากการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมระยะยาว

รายการ	ระยะเวลา	อัตราผลตอบแทนต่อปี	ตัวคูณ	ข้อสมมุติ	
1. จำนวนผู้ซื้อหวย				10	ล้านคน
2. เงินซื้อหวย				21,360	ล้านบาทต่อปี
3. กำไรจากการขายสลากรัฐบาล				5,874	ล้านบาทต่อปี
4. เงินลงทุน	10 ปี	1%	10.4620	61,454	ล้านบาท
		3%	11.4630	67,334	ล้านบาท
		5%	12.5770	73,877	ล้านบาท
	20 ปี	1%	22.0190	129,340	ล้านบาท
		3%	26.8700	157,834	ล้านบาท
		5%	33.0660	194,230	ล้านบาท
	30 ปี	1%	34.7840	204,321	ล้านบาท
		3%	47.5750	279,456	ล้านบาท
		5%	66.4380	390,257	ล้านบาท
	40 ปี	1%	48.8860	287,156	ล้านบาท
		3%	75.4010	442,905	ล้านบาท
		5%	120.7900	709,520	ล้านบาท

สรุปและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาหาความเป็นไปได้ในการเพิ่มเงินออมระยะยาวให้แก่ประชาชนในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยจากการศึกษาหมู่บ้านตาเปียง และหมู่บ้านเมืองใหม่ จังหวัดศรีสะเกษ ผลของการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 72 มีการใช้เงินซื้อหวยมากกว่าการออมเงิน เนื่องจากเงินที่นำมาซื้อหอยนั้นร้อยละ 88.41 เป็นการใช้จ่ายส่วนตัว และพฤติกรรมการซื้อหวยมีหลักการในการลงทุนเดียวกับผู้ลงทุนทางการเงินทั่วไป คือหวังผลตอบแทน จากข้อเท็จจริงนี้ทำให้เกิดแนวคิดที่ว่า หากจะถือว่าหวยเป็นรูปแบบหนึ่งของการลงทุนทางการเงินของกลุ่มที่มีระดับการศึกษาและผู้มีรายได้น้อย ถ้าภาครัฐมีการจัดการทางการเงินที่ดี โดยหาตราสารทางการเงินอื่นที่ได้เงินต้นคืนในอนาคตมาทดแทนการซื้อหวย ซึ่งมีโอกาสสูญเสียเงินต้นสูงมาก เงินเหล่านี้น่าจะกลายเป็นเงินออมที่สามารถนำไปใช้ในวัยเกษียณอายุได้

ผลการคำนวณโดยพิจารณาจากความเป็นไปได้ด้านอุปสงค์ พบว่าหากมีผู้ลงทุนในตราสารได้นานถึง 40 ปี และตราสารใหม่มีผู้ถือจำนวน 10 ล้านคน กองทุนนี้จะมีมูลค่าสูงถึง 7.08 แสนล้านบาทใน 40 ปีข้างหน้า ถ้าสามารถบริหารให้ได้ผลตอบแทนร้อยละ 5 ทุกปี กองทุนนี้ภาครัฐน่าจะให้ความสนใจ เพราะเป็นเงินกองทุนที่ผู้ถือส่วนใหญ่เป็นคนยากจน ซึ่งรัฐบาลยังไม่มีกองทุนภาคบังคับใดมาคุ้มครองคนกลุ่มนี้ในวัยชรา กองทุนนี้น่าจะเกิดขึ้นได้ง่าย เพราะลักษณะการระดมทุนเป็นไปตามพฤติกรรมการลงทุนของชาวบ้าน ซึ่งซื้อขายเป็นประจำอยู่แล้ว กองทุนนี้สามารถขยายได้หากมีการออกสลากในวงกว้าง เพราะจะช่วยให้เงินรางวัลน่าสนใจขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- พรเพ็ญ วรสิทธา. (2541). ความเสมอภาคในด้านการได้มาและใช้ไปของเงินออมภายในประเทศ วารสารสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีที่ 37 เล่มที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2548
- พรศรี เหล่าเลิศ. (2549). การศึกษาพฤติกรรมการซื้อขายและศึกษาความเป็นไปได้ของการทดแทนด้วยสลากออมทรัพย์ กรณีศึกษา: หมู่บ้านตาเปียงและหมู่บ้านศรีเมืองใหม่ จังหวัดศรีสะเกษ ภาคนิพนธ์ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- นรารัสมิ นิยมรัฐ. (2540). การศึกษารูปแบบและคุณลักษณะที่เหมาะสมของสลากออมสินของขวัญ. ภาคนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะพัฒนาลังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงาน “สรุปผลเบื้องต้นการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของประชากร พ.ศ. 2548-2549”
- วราฤทธิ์ พานิชกิจโกศลกุล. (2550). ผลตอบแทนที่คาดหวังจะได้รับจากการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล และสลากเลขท้าย รายงานวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2548-2549). “รายงานสำมะโนประชากร”
- Green, R.C., & Rydqvist, K. (1997). The Valuation of Nonsystematic Risks and the Pricing of Swedish Lottery Bonds. *Review of Financial Studies* 10, no. 2, 447-480
- Minabe, S. (1975). A Time Deposit with Lottery Ticket. *Public Finance-Finances Publiques* 30, no.2, 222-230.
- Morduch, J. (1999). The Microfinance Promise. *Journal of Economic Literature* 37, 1569-1614
- Sommer, Lousie. (January 1954). Exposition of a New Theory on the Measurement of Risk. *Econometrica* 22 (1): 22-36.
- Neumann, Von & Morgenstern, Oskar. (1947). *Theory of Games and Economic Behavior*. Princeton, NJ. Princeton University Press, second edition.
- Weir, D. Tontines. (1989). Public Finance, and Revolution in France and England 1688-1789.” *Journal of Economic History* 49, 95-124.
- Weir and Velde. (1992). “The Financial Market and Government Debt Policy in France, 1759-1793.” *Journal of Economic History* 52, no. 1 (1992) 1-39

